

Stappenplan: **preventie seksueel grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte en het uitgaansleven**

Inleiding

Gemeenten spelen een cruciale rol in het voorkomen en aanpakken van straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven. Dit stappenplan helpt gemeenten om beleid te ontwikkelen. Het biedt beleidsmakers concrete handvatten, gebaseerd op kennis en praktijkervaring uit het programma Veilige Steden.

Waarom is een aanpak nodig? Uit cijfers van het CBS blijkt dat twee derde van de meiden en jonge vrouwen tussen 12 en 25 jaar straatintimidatie heeft meegemaakt, tegenover een derde van de jonge mannen. In grote steden zoals Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht ligt dit percentage zelfs op 77 procent. In minder stedelijke gebieden is dat 55 procent (CBS, 2022).

Ook in het uitgaansleven worden vrouwen relatief vaak slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Uit onderzoek van het Trimbos Instituut blijkt dat in het jaar voorafgaand aan het onderzoek 85 procent van de heteroseksuele vrouwen ongewenste aanrakingen hadden meegemaakt in het uitgaansleven (Van Beek e.a., 2024). Bijna de helft maakte dit meer dan drie keer per jaar mee. 58 procent maakte seksuele beledigingen mee, 51 procent agressie, en 44 procent een ongewenst verzoek om seks. De patronen zijn vergelijkbaar bij lhbtq+ vrouwen.

Zes op de tien meiden geeft aan dat seksueel ongewenst gedrag hun bewegingsvrijheid beperkt. Ze mijden het openbaar vervoer, sportclubs of hobby's en missen soms school of werk (Plan International, 2024).

Plegers van straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven zijn vrijwel altijd mannen. Ze komen uit alle lagen van de samenleving en verschillen in leeftijd, achtergrond en etniciteit. Er is geen eenduidig profiel. Sommige studies suggereren dat factoren zoals relatiestatus of leeftijd een rol spelen, andere spreken dit tegen (Cooney et al., 2023; Humphrey & Vaillancourt, 2020). Er is geen wetenschappelijk bewijs voor een verband tussen etniciteit en het plegen van seksuele straatintimidatie (Banyard et al., 2020).

Wat is de rol van de gemeente?

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de veiligheid van alle inwoners, de openbare orde, voor veilige straten en samen met lokale horecaondernemers verantwoordelijk voor veilig uitgaan. Daarom spelen zij een essentiële rol in de aanpak van straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven. Die rol kunnen zij op verschillende manieren invullen.

Met name aan de **preventie** van straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven kan de gemeente een belangrijke bijdrage leveren. Bijvoorbeeld door een duidelijke sociale norm uit te dragen en publiekscampagnes en omstanderinterventies in te zetten. Of door in te zetten op deskundigheidsbevordering van professionals. Daarnaast heeft de gemeente ook een rol in het handhaven op straatintimidatie. Zo kunnen boa's naast de politie ingezet worden om hierop te handhaven. Tot slot kan de gemeente bij de inrichting van de openbare ruimte ook het vrouwelijke perspectief meer meenemen, en zo bijdragen aan een betere veiligheidsbeleving.

Stappenplan

Hoe nu verder? Dit stappenplan helpt beleidsmakers om structureel beleid te ontwikkelen dat goed aansluit bij de lokale situatie. Ga als gemeente aan de slag met de aanpak van straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven door de volgende stappen te volgen:

1. Verken wat er lokaal speelt
2. Sluit aan bij bestaand beleid
3. Ontwikkelen van het beleid
4. Voer het beleid uit
5. Monitor en evalueer
6. Zorg voor borging

Niet iedere gemeente zal bij stap 1 beginnen. Misschien weet je al wat er lokaal speelt, en is de volgende stap om het beleid te ontwikkelen. Of voer je het beleid al uit, maar heb je nog stappen te zetten in het evalueren en borgen daarvan. Bovendien gaat het om een cyclus: ieder van deze stappen is niet iets wat je één keer doet, maar een terugkerend proces waarin je voortdurend leert van ervaringen, nieuwe inzichten benut en het beleid verder verfijnt.

Stappenplan voor beleid

- Maak gebruik van landelijke en lokale monitors
- Verken met partners en lokale initiatieven wat er speelt
- Ga met de doelgroep van je beleid in gesprek

- Creëer draagvlak bij college en gemeenteraad
- Deel samen met lokale initiatieven en uitvoerders resultaten van het beleid
- Veranker het thema in bestaand beleid

- Meet de effecten van interventies
- Evalueer samen met partners
- Gebruik landelijke en lokale monitors

- Verken wat er in jouw gemeente al gedaan wordt
- Stem beleid en communicatie intern op elkaar af

- Draag een sociale norm uit
- Richt je beleid op omstanders
- Zet in op deskundigheidsbevordering
- Zet effectieve publiciteitscampagnes in
- Werk met interventies voor het onderwijs en jongerenwerk
- Vermijd victim blaming
- Werk intersectioneel
- Wees terughoudend met het inzetten van meldpunten

- Werk samen met vaste (lokale) partners
- Stem intern en met partners regelmatig af
- Maak gebruik van bestaande interventies
- Communiceer actief over beleid en activiteiten
- Toets beleid continu bij inwoners en partners

Stap 1: Verken wat er lokaal speelt

Om de speerpunten van je beleid te kunnen bepalen, is het van belang om te weten wat er speelt op het gebied van de veiligheid van vrouwen, meiden en lhbtq+ personen in jouw gemeente. Landelijke cijfers zijn hiervoor een goed vertrekpunt. Deze cijfers kan je onder andere in de volgende monitors en onderzoeken vinden:

- **Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag – CBS.** Deze monitor verzamelt landelijke gegevens over slachtoffers en plegers van online en offline seksueel ongewenste ervaringen (zoals ongewenst seksueel kwetsende opmerkingen of nagestaard worden op een seksuele manier). Je vindt er ook gegevens over het slachtofferschap en de plegers van fysiek seksueel geweld.
- **Straatintimidatie van jongeren – CBS.** Dit is het eerste onderzoek dat landelijke cijfers over straatintimidatie heeft opgehaald. Uit dit onderzoek blijkt dat twee op de drie vrouwen in de leeftijd van 12 tot 25 jaar in het jaar 2020 - 2021 weleens lastig is gevallen op straat. Verder biedt dit onderzoek landelijke gegevens over welk type straatintimidatie het meest voorkomt, wat de reacties van slachtoffers zijn en hoe zij straatintimidatie proberen te vermijden.

De problemen die landelijk spelen, zijn mogelijk herkenbaar voor de inwoners van jouw gemeente. Maar er zijn ook lokale verschillen en specifieke behoeftes. Deze worden beïnvloed door zaken als de samenstelling van de bevolking, de lokale cultuur en de grootte en geografische ligging van je gemeente. Er zijn verschillende manieren om beter zicht te krijgen op de lokale situatie.

- **Maak gebruik van landelijke en lokale monitors.** Veel gemeenten maken gebruik van bestaande monitors om gegevens over straatintimidatie of seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven te verzamelen. Bestaande landelijke en lokale monitors, zoals de Veiligheidsmonitor, GGD Gezondheidsmonitors en digipanelen, bieden gegevens over onder meer slachtofferschap, gevoel van veiligheid en respectloos gedrag. De gegevens zijn vaak uit te splitsen naar geslacht, leeftijd en seksuele oriëntatie. Gemeenten kunnen daarnaast extra vragen toevoegen over type straatintimidatie, locaties of ervaringen van slachtoffers. Ook aanvullend incidenteel onderzoek geeft verdiepend inzicht in aard, omvang en context. Verschillende gemeenten voeren incidenteel onderzoek naar straatintimidatie uit, om meer inzicht te krijgen in de aard en omvang van het probleem in hun gemeente. Wil je meer lezen over het monitoren van de veiligheid van vrouwen, meiden en lhbtq+ personen? Lees dan de handreiking 'Hoe krijg je zicht op de veiligheid van meisjes en vrouwen?'

- **Verken met samenwerkingspartners wat er speelt.** Door samen met partners te verkennen wat er speelt, krijg je inzicht in mogelijke speerpunten voor je beleid en het draagvlak in de samenleving. Zo leg je ook de fundering voor de samenwerking met lokale partners bij het uitvoeren van het beleid. Denk hierbij aan partners als het Centrum Seksueel Geweld, de GGD, antidiscriminatievoorzieningen, jongerenwerk, nachtburgemeesters, onderwijsinstellingen, lokale horeca en de politie.
- **Zoek contact met lokale initiatieven.** Om meer inzicht in de lokale situatie te krijgen kun je samen met vertegenwoordigers van de doelgroep verkennen wat er nodig is in je gemeente. Je kunt bijvoorbeeld contact zoeken met lokale feministische initiatieven. Ga met hen in gesprek over wat er in je gemeente speelt rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte en het uitgaansleven. Misschien hebben deze partijen zelf al ideeën over wat de gemeente kan doen.
- **Ga met de doelgroep van je beleid in gesprek.** Organiseer bijvoorbeeld een inspraakavond waarin je met inwoners in gesprek gaat.

Stap 2: Sluit aan bij bestaand beleid

Als je wil werken aan de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte en in het uitgaansleven, is het goed om je beleid af te stemmen met andere afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie. Zoek daarbij waar mogelijk aansluiting. Denk bijvoorbeeld aan de afdelingen voor ruimtelijke ordening, onderwijs, veiligheid, inclusie, of geweld in afhankelijkheidsrelaties.

- **Verken wat jouw gemeente al doet op dit thema.** Organiseer bijvoorbeeld 'een interne bijeenkomst om uit te wisselen wie wat doet op het gebied van de veiligheid van meiden en vrouwen. Kijk hoe je hierop samen kan werken.
- **Stem beleid en communicatie intern op elkaar af.** Zorg dat verschillende beleidskeuzes en activiteiten op elkaar aansluiten en elkaar versterken, in plaats van langs elkaar heen lopen. Maak ook afspraken over hoe jullie naar buiten toe communiceren over straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Het verbinden van verschillende beleidsdomeinen maakt het makkelijker om middelen te vinden voor projecten en initiatieven. Bovendien kun je initiatieven zo beter structureel verankeren. Dit helpt om de aandacht, financiering en uitvoering op de lange termijn vol te houden.

Stap 3: Ontwikkelen van het beleid

Bij stap 1 heb je verkend welke thema's en zorgen er binnen je gemeente leven. Samen met betrokken organisaties, instellingen en netwerken kun je nu de speerpunten en prioriteiten vaststellen. Speerpunten leg je vast in een gezamenlijk lokaal actieplan. Afhankelijk van de lokale afspraken wordt dat voorgelegd aan het college en/of de gemeenteraad.

Inhoudelijke speerpunten voor je beleid

Er zijn veel verschillende manieren waarop gemeenten seksueel grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte en in het uitgaansleven kunnen aanpakken en voorkomen. Hieronder staan een aantal belangrijke speerpunten die richting geven aan het lokale actieplan.

1. Draag een duidelijke sociale norm uit

Sociale normen hebben veel invloed op het gedrag van mensen. In principe willen mensen graag bij een groep horen. Dat betekent dat zij zich aanpassen aan de heersende normen binnen een groep. Uit onderzoek naar discriminatie weten we dat mensen sneller geneigd zijn te discrimineren, wanneer ze denken dat dit 'normaal' is omdat anderen dit ook doen. Tegelijkertijd is het omgekeerde ook waar: wanneer discriminatie wordt veroordeeld, doen mensen het minder. De sociale norm is dan dat discriminatie niet oké is (Felten e.a., 2025). Normstelling werkt dus bij het voorkomen van ongewenst gedrag. Daarom is het belangrijk om als gemeente duidelijk de norm te stellen dat straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag tegen meiden, vrouwen en lhbtq+ personen niet geaccepteerd wordt.

Hoe ziet dit eruit in beleid en praktijk?

- Als gemeente **spreek je je uit**. Bijvoorbeeld als reactie op incidenten of tijdens belangrijke dagen of campagnes zoals [Orange the World](#). Ook lokale evenementen (carnaval, lokale feesten) zijn een goed moment om de sociale norm uit te dragen.
- Stel een sociale norm via **publiekscampagnes** die uitdragen dat grensoverschrijdend gedrag niet oké is. Met publiekscampagnes kunnen ook omstanders geactiveerd worden. Over publiekscampagnes lees je later meer.
- Moedig partners, zoals onderwijsinstellingen en horeca, aan om de gewenste sociale norm uit te dragen.

2. Richt je beleid op omstanders

Veel gemeenten werken met omstanderinterventies. Omstanders zijn mensen die getuige zijn van grensoverschrijdend gedrag, maar die niet direct als pleger of slachtoffer betrokken zijn. Zij kunnen een belangrijke rol spelen in het beëindigen van een onveilige situatie. Ook zijn omstanders belangrijk voor de sociale norm: als zij ingrijpen, communiceren ze de sociale norm dat grensoverschrijdend gedrag niet geaccepteerd wordt. Door je te richten op omstanders, kan je ook potentiële plegers makkelijker bereiken, omdat vrijwel iedereen wel eens omstander is.

Hoe ziet dit eruit in beleid en praktijk?

- Je werkt met **effectieve omstanderinterventies**. Het is belangrijk om met interventies te werken die effectief zijn. Een effectieve omstanderinterventie richt zich op alle vijf de stappen uit het *Bystander Intervention Model*, namelijk: 1) herkennen dat er grensoverschrijdend gedrag plaatsvindt, 2) De situatie als ernstig genoeg beoordelen, waarbij ingrijpen noodzakelijk wordt geacht, 3) Verantwoordelijkheid nemen om in te grijpen, 4) Weten hoe in te grijpen en 5) Actief ingrijpen. Het is pas mogelijk om naar de volgende stap te gaan, als de vorige stappen succesvol zijn. Een omstander zal niet de verantwoordelijkheid nemen om in te grijpen als die een situatie niet herkent als grensoverschrijdend als én ernstig genoeg om in te grijpen. Een effectieve omstanderinterventie richt zich op al deze stappen en bijvoorbeeld niet alleen op manieren om in te grijpen. Lees hier [meer over wat werkt bij het activeren van omstanders bij straatintimidatie](#).
- Bepaal wie je gaat trainen als omstander. Het is vaak verstandig te kijken naar sleutelfiguren in de gemeente. Bijvoorbeeld beveiligers, horecamedewerkers, boa's, jongerenwerkers, docenten, etc. Maak samen met samenwerkingspartners en collega's een analyse en bedenk welke mensen het beste als eerste als omstander getraind kunnen worden. Afhankelijk van het budget kun je er ook voor kiezen inwoners als omstanders te trainen. Iedereen in de gemeente kan in principe omstander zijn bij straatintimidatie.
- **De horeca en het uitgaansleven** is een voorbeeld van een domein waarin veel gemeenten omstanderinterventies in (willen) zetten. Het trainen van horecapersoneel is namelijk een goede manier om te werken aan de veiligheid van het uitgaansleven. Zij zijn namelijk vaak als omstanders getuige van grensoverschrijdend gedrag. Als zij grensoverschrijdend gedrag beter leren herkennen en leren hoe zij in kunnen grijpen, kan dat bijdragen aan een veiliger uitgaansleven. Als gemeente kun je stimuleren en faciliteren dat horeca en uitgaansgelegenheden omstandertrainingen afnemen. Meer aanpakken om de horeca en het uitgaansleven veiliger te maken, lees je in de handreiking [Seksueel grensoverschrijdend gedrag tijdens het uitgaan](#).

3. Zet in op deskundigheidsbevordering van professionals

Professionals, zoals jongerenwerkers, zorgprofessionals en docenten, spelen een belangrijke rol in het voorkomen van straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Om ongewenst gedrag te voorkomen, is het nodig dat zij beschikken over specifieke deskundigheid, zoals kennis van wat grensoverschrijdend gedrag is, inzicht in risicofactoren en vaardigheden om hierover het gesprek aan te gaan. Ook moeten zij signalen kunnen herkennen en weten hoe zij passend kunnen handelen, bijvoorbeeld door ondersteuning te bieden of door te verwijzen. Deskundigheidsbevordering van professionals houdt in dat deze kennis en vaardigheden actief worden versterkt, bijvoorbeeld via trainingen.

Hoe ziet dit eruit in beleid en praktijk?

- De gemeente stimuleert en faciliteert samenwerkingspartners, zoals de GGD, jongerenwerkers, horeca, politie en handhaving om deskundigheid te bevorderen. Hierbij is het belangrijk om te pleiten voor structurele in plaats van incidentele aandacht. Een enkele training heeft vaak weinig effect en kan zonder verdere inbedding zelfs negatieve effecten hebben.
- De gemeente maakt hierbij zo veel mogelijk gebruik van erkende, onderbouwde interventies.

Werken met onderbouwde interventies

Bij het werken met interventies voor professionals, jongeren, of omstanders, is het belangrijk om gebruik te maken van onderbouwde interventies, waarvan bekend is dat ze werken. Deze interventies kan je onder andere vinden in de [Databank erkende sociale interventies](#), de [Databank Effectieve jeugdinterventies](#), en de [Database antidiscriminatie-interventies](#).

4. Zet publiekscampagnes effectief in

Een publiekscampagne maakt vaak deel uit van de aanpak van Veilige Steden. Campagnes zijn snel in te zetten, bereiken grote groepen mensen met de sociale norm dat straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag niet oké zijn. Maar campagnes zijn niet altijd het beste middel en kunnen ineffectief zijn. Meer weten over hoe je een campagne effectief inzet om straatintimidatie tegen te gaan? Lees de handreiking [‘Zo zet je een campagne effectief in tegen straatintimidatie’](#).

Als gemeente kan je zelf een campagne laten ontwikkelen, of ervoor kiezen om gebruik te maken van bestaande campagnes. Zo kan Rutgers de al bestaande [Ben je oké campagne](#) aanpasbaar maken voor jouw gemeente en specifieke doel.

Hoe ziet dit eruit in beleid en praktijk?

- Publiekscampagnes laten het gedrag zien wat je wél wilt. Ze schetsen bijvoorbeeld een samenleving waar meiden en vrouwen altijd veilig over straat kunnen. Of laten zien dat omstanders ingrijpen bij grensoverschrijdend gedrag. Vermijd het gebruik van intimiderende teksten op posters of het naspelen van straatintimidatie in een campagnevideo zonder een duidelijk handelingsperspectief. Het herhalen van straatintimidatie kan onbewust de indruk wekken dat het normaal is.
- De publiekscampagne wordt gekoppeld aan het bredere beleid. Het moet onderdeel zijn van een bredere aanpak, in plaats van een losstaande, eenmalige campagne.
- De campagne biedt handelingsperspectief. Het is belangrijk om niet alleen bewustzijn te creëren, maar ook concrete handvatten te bieden voor wat mensen wél kunnen doen. Bijvoorbeeld: zie je straatintimidatie? Spreek de pleger aan en steun het slachtoffer.

Goed voorbeeld: Gemeente Tilburg richt zich met een campagne op omstanders.

De gemeente laat zien hoe een publiekscampagne kan bijdragen aan het tegengaan van straatintimidatie door te focussen op de rol van omstanders. In de campagne ‘Een veilige stad maak je met iedereen’ staat niet het slachtoffer, maar juist het handelingsperspectief voor omstanders centraal. In tegenstelling tot eerdere campagnes die meer gericht waren op bewustwording van straatintimidatie. Voor deze campagne heeft de gemeente lokale ambassadeurs ingezet, zoals een jongerenwerker en de nachtburgemeester. Zij verspreidden en de boodschap binnen hun eigen netwerken, waardoor verschillende doelgroepen werden bereikt. [Meer over deze campagne lees je hier](#).

5. Werk met interventies voor het onderwijs en jongerenwerk

Uit [onderzoek van het CBS](#) blijkt dat meisjes al op een leeftijd van 12 jaar de eerste ervaringen met straatintimidatie kunnen hebben. Daarom is het belangrijk om straatintimidatie op jonge leeftijd bespreekbaar te maken. Zodat slachtoffers weten dat straatintimidatie niet acceptabel is, omstanders worden gestimuleerd om in te grijpen, en (potentiële) plegers nadenken over hun gedrag en het stoppen. Als gemeente kan je scholen stimuleren om bestaande lesmodules over straatintimidatie in te zetten, of nieuwe interventies voor het onderwijs laten ontwikkelen.

In het dossier '[Wat werkt bij de preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag en lhbtq+ geweld](#)' worden effectieve elementen in preventieprogramma's voor jongeren tussen 10 en 25 jaar beschreven. Essentiële elementen van een preventieprogramma zijn onder andere dat jongeren leren hoe ze positieve en gelijkwaardige relaties kunnen onderhouden met leeftijdsgenoten, dat iedereen zichzelf mag zijn en dat ze leren hoe ze kunnen communiceren over seks. Zoals het afstemmen van wensen en grenzen. Voor een werkend preventieprogramma is het belangrijk dat professionals die met jongeren werken een veilige setting creëren, en dat ze stereotiepe en schadelijke gendernormen bespreken en doorbreken.

Gemeente Utrecht laat lesmodule over straatintimidatie ontwikkelen

Om de bewustwording en normstelling over straatintimidatie te stimuleren, heeft de gemeente Utrecht de lesmodule Straatintimidatie laten ontwikkelen voor kinderen in het basisonderwijs (groep 7 en 8) en op de middelbare school. Deze module bestaat uit vier verschillende lessen. Waarin onder andere aan bod komt hoe kinderen straatintimidatie kunnen herkennen bij zichzelf en bij anderen, hoe ze zich voelen bij straatintimidatie, hoe ze erop kunnen reageren, en hoe ze kunnen ingrijpen als ze het zien gebeuren. De lessenserie Straatintimidatie is te downloaden op de [website van de CED-groep](#). Ook scholen buiten Utrecht kunnen hier gebruik van maken.

Hoe ziet dit eruit in beleid en praktijk?

- De gemeente stimuleert en/of faciliteert scholen om onderwijsprogramma's over straatintimidatie en (seksueel) grensoverschrijdend gedrag in te zetten. Bijvoorbeeld door zelf een module te laten ontwikkelen, zoals de gemeente Utrecht heeft gedaan, of door scholen te stimuleren om bestaande modules structureel in te zetten.
- De gemeente maakt gebruik van onderbouwde interventies. Deze zijn bijvoorbeeld te vinden in de [Databank Effectieve jeugdinterventies](#) en op de site van [Act4Respect](#).

6. Vermijd aanpakken die verantwoordelijkheid voor het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag bij slachtoffers leggen.

Effectief beleid tegen straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag vraagt dat de verantwoordelijkheid voor het voorkomen van dit gedrag bij plegers en omstanders wordt gelegd, nooit bij slachtoffers. Sommige aanpakken en interventies kunnen echter onbedoeld bijdragen aan *victim blaming*. Dit betekent dat ze slachtoffers het gevoel geven dat wat hen overkomen is, hun eigen schuld is. Daarom is het belangrijk dat je beleid helder maakt dat straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag iedereen kan overkomen en dat de schuld nooit bij het slachtoffer ligt.

Hoe ziet dit eruit in beleid en praktijk?

- **De gemeente zet niet in op weerbaarheidstrainingen en zelfverdedigingscursussen.** Deze interventies dragen bij aan *victim blaming*. Deze interventies leiden bovendien niet tot een oplossing, omdat het grensoverschrijdende gedrag er niet mee wordt voorkomen.
- **Het beleid richt zich niet op het vergroten van het safety work van vrouwen, meiden en lhbtq+ personen.** De term *safety work* verwijst naar de voorzorgsmaatregelen die personen zelf nemen om zich veiliger te voelen in de openbare ruimte. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om het delen van je locatie met anderen, niet alleen naar huis fietsen, je route aanpassen, of niet in het donker reizen. Beleid dat zich richt op het vergroten van het *safety work* vergroot niet alleen het gevoel van onveiligheid, maar kan achteraf leiden tot zelfbeschuldiging of beschuldiging door anderen ('ik/jij had beter niet met de trein kunnen gaan').

7. Werk intersectioneel

Uit onderzoek weten we dat sommige mensen een grotere kans hebben om seksueel geweld of straatintimidatie mee te maken of zich vaker onveilig voelen in de publieke ruimte. Zo zijn transgender vrouwen en bi+ vrouwen risicogroepen voor geweld (CBS, 2022). Rutgers noemt ook jongeren met een beperking, jongeren met schadelijke opvattingen over genderrollen, lhbtq+ jongeren en jongeren in de jeugdzorg als risicogroepen om met seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld te maken te krijgen (de Blécourt & van Berlo, 2022). Ze hebben zowel een verhoogde kans om pleger te worden, als om slachtoffer te worden.

Een intersectionele blik helpt bij het rekening houden met verschillende groepen mensen bij het vormgeven en uitvoeren van beleid. Intersectionaliteit betekent dat een combinatie van verschillen, ook wel diversiteitsfactoren, iemands positie in de maatschappij bepaalt. De interactie tussen verschillende factoren zegt ook iets over de mate van discriminatie die iemand kan ervaren. Het diversiteitsvlechtwerk helpt om inzichtelijk te maken hoe diversiteitsfactoren elkaar overlappen, en hoe deze factoren het leven van mensen beïnvloeden.

In het geval van straatintimidatie en grensoverschrijdend gedrag hebben de verschillende diversiteitsfactoren invloed op waar iemand mee te maken krijgt. Zo kan een vrouw die een hijab draagt te maken krijgen met straatintimidatie op basis van (anti-moslim)racisme en seksisme. Haar ervaringen kunnen er heel anders uit zien dan die van een witte vrouw met een beperking, die te maken krijgt met intimidatie op basis van seksisme en validisme.

Hoe ziet dit eruit in beleid en praktijk?

- **Houd in je aanpak rekening met verschillen tussen groepen mensen.** Dat verschillende mensen op verschillende manieren met grensoverschrijdend gedrag te maken krijgen, betekent ook dat de aanpak moet verschillen. Een voorbeeld: als je straatintimidatie van gender non-conforme personen aanpakt, kan naast algemene bewustwording over straatintimidatie óók bewustwording over genderdiversiteit bijdragen.
- **Betrek diverse perspectieven** bij de ontwikkeling en de uitvoering van je beleid. Ga in gesprek met de mensen die te maken krijgen met straatintimidatie.

8. Kijk met een genderblik naar de inrichting van de openbare ruimte

Bij het ontwerpen van de openbare ruimte denken we dat we neutraal ontwerpen, inclusief, voor iedereen. In de praktijk blijkt dat we buitenruimte onbewust vooral inrichten vanuit mannelijke behoeften. Vrouwen gebruiken de openbare ruimte anders dan mannen, en hebben ook andere ervaringen rondom veiligheid. Bijvoorbeeld omdat ze vaker te maken hebben met straatintimidatie. Als we niet bewust nadenken over deze verschillen, sluit de inrichting minder goed aan op vrouwen en juist meer op mannen.

Vrouwen hebben vooral behoefte aan informeel toezicht. Dat gaat uit van een gevarieerd publiek en van 'zachte' vormen van toezicht, zoals servicemedewerkers en parkbeheerders. Klassieke veiligheidsmaatregelen, zoals de inzet van politieagenten en beveiligingscamera's, werken onvoldoende en kunnen onveiligheidsgevoelens zelfs versterken. Er kan een signaal vanuit gaan dat er gevaren zijn.

Hoe ziet dit eruit in beleid en praktijk?

- **Neem het genderperspectief mee** in het inrichten van de openbare ruimte. Neem expliciet ook de behoeften van meiden en vrouwen mee in de inrichting van de openbare ruimte. Bijvoorbeeld door een 'inclusieve buurtschouw' te organiseren, met expliciet aandacht voor de ervaringen van vrouwen, meiden en lhbtq+ personen.
- Maatregelen die vooral gericht zijn op het verbeteren van de **veiligheidsbeleving**, zoals het weghalen van bosjes of het installeren van straatverlichting, kunnen onderdeel van je aanpak zijn, maar als onderdeel van een breder beleid. Deze maatregelen pakken namelijk niet de onderliggende oorzaken van straatintimidatie aan.

9. Wees terughoudend met het inzetten van meldpunten

Veel gemeenten willen een meldpunt inrichten om straatintimidatie in beeld te brengen.

Meldpunten dragen niet direct bij aan het verminderen of voorkomen van de oorzaken van onveiligheid. Het is een indirect middel. Om straatintimidatie en grensoverschrijdend gedrag echt aan te pakken, is inzetten op preventie daarom belangrijker. Bovendien worden bovengenoemde doelen niet altijd effectief behaald door meldpunten of zijn er andere effectievere instrumenten om een doel te behalen. Overweeg voor je een meldpunt opzet daarom het volgende:

- Meldpunten geven geen volledig beeld van wat er speelt in een gemeente. De meldingen die bij een meldpunt binnenkomen zijn het topje van de ijsberg. Meldpunten geven dus weinig inzicht in de aard en omvang van het probleem, en kunnen juist averechts werken bij het agenderen van urgentie.
- Er is geen onderzoek dat laat zien dat meldpunten helpen bij het uitdragen van een sociale norm. Over sociale normverandering weten we wél dat onder andere campagnes en trainingen goed kunnen werken.
- Het is belangrijk dat slachtoffers die hulp nodig hebben, snel geholpen en doorverwezen worden. Als je dit via een meldpunt wilt regelen, is het belangrijk om korte lijnen met organisaties als Slachtofferhulp en Centrum Seksueel Geweld te hebben. Daarnaast kan slachtoffers ook op andere manieren worden doorverwezen. Bijvoorbeeld door bewustwordingscampagnes over bestaande hulpverleningsopties of door een duidelijke doorverwijspagina te maken op de website van de gemeente.

Hoe ziet dit eruit in beleid en praktijk?

Een meldpunt inrichten is dus niet altijd de meest effectieve keuze. Als je als gemeente besluit om wel een meldpunt op te richten, ga dan uit van de volgende randvoorwaarden:

- Het meldpunt moet niet de volledige aanpak van straatintimidatie en grensoverschrijdend gedrag zijn, maar onderdeel van een bredere aanpak. Preventie moet een belangrijk onderdeel zijn. De onderliggende problemen los je met een meldpunt niet op.
- Zorg dat duidelijk is waar het meldpunt precies voor dient en in welke gevallen mensen een melding kunnen doen. Het meldproces en wat melders daarvan kunnen verwachten moet duidelijk gecommuniceerd worden. Zorg ook dat duidelijk is waar het meldpunt niét voor bedoeld is. Denk aan ernstige incidenten waar het slachtoffer 112 voor moet bellen.
- Het meldpunt moet goed vindbaar zijn. Voor veel mensen is niet duidelijk waar ze kunnen melden, of wat de verschillen zijn tussen verschillende meldpunten. Sluit daarom waar mogelijk aan bij bestaande structuren of zorg dat een duidelijk overzicht en uitleg te vinden is op de website van de gemeente.
- Melders moeten snel doorverwezen kunnen worden als zij verdere hulp of ondersteuning nodig hebben. Als je een apart meldpunt opricht, moet je de capaciteit hebben om dat te kunnen doen.

Stap 4: Voer het beleid uit

Veel gemeenten zorgen zelf voor de uitvoering van het actieplan. Het is daarom belangrijk dat een beleidsmedewerker dit coördineert. Vaak worden lokale of landelijke partijen gevraagd om delen van het beleid uit te voeren. Sommige gemeenten bouwen langlopende relaties op met lokale partijen. Dit zorgt ervoor dat het beleid meer continuïteit krijgt, wat beter is voor de effectiviteit. Lokale partners kunnen dan ook goed zien wat er nodig is in jouw gemeente, waar jij je beleid weer op kunt aanpassen. Probeer zo veel mogelijk langere relaties aan te gaan met partijen, en niet te veel ad hoc projecten uit te voeren. Het kan hierbij helpen om als gemeente een stuurgroep of klankbordgroep op te richten, en betrokken partijen hierin samenbrengen. Door samen regelmatig in gesprek te blijven, worden signalen en ervaringen gedeeld. Dit maakt het mogelijk om het beleid aan te scherpen wanneer de praktijk daarom vraagt.

Naast afstemming met externe partijen, is het ook belangrijk om intern de uitvoering van je beleid te blijven afstemmen met de verschillende afdelingen die werken aan de aanpak van straatintimidatie en geweld tegen meiden en vrouwen.

Het is belangrijk bij uitvoering van het beleid, om goed te kijken wat er allemaal al is. Kijk op de website van programmaveiligesteden.nl, in de eerdergenoemde interventiedatabanken, of informeer bij veiligesteden@movisie.nl. Omstandertrainingen, campagnes en lesprogramma's zijn allemaal al ontwikkeld, en kunnen waarschijnlijk ook in jouw gemeente ingezet worden. Het is vaak niet nodig om het wiel opnieuw uit te vinden. Soms is het wel nodig iets lokaal te ontwikkelen. Doe dit dan met een partij die geworteld is in jouw gemeente.

Zichtbaarheid van het beleid

Het is goed om actief te communiceren over het beleid en de activiteiten die je als gemeente neemt tegen straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven. Dit vergroot de zichtbaarheid van wat je als gemeente doet. Ook helpt dit om sociale normverandering te ondersteunen: inwoners zien dat straatintimidatie niet wordt geaccepteerd en dat de gemeente hieraan werkt. Zowel incidenten als evenementen, zijn momenten waarop je als gemeente kunt communiceren over je aanpak en duidelijk de sociale norm kunt uitdragen.

Communiceer niet alleen naar inwoners, maar blijf je beleid ook actief toetsen. Doe dit samen met inwoners, partners en het maatschappelijk middenveld. Organiseer bijvoorbeeld inspraakmomenten of gesprekken om ervaringen op te halen en het beleid waar nodig aan te scherpen.

Stap 5: Monitor en evalueer

Een effectief beleid tegen straatintimidatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag in het uitgaansleven vraagt om continue monitoring en evaluatie. Door systematisch gegevens te verzamelen en te duiden, ontstaat zicht op de lokale situatie, op veranderingen door de tijd heen en op de impact van het ingezette beleid. Overheden, waaronder gemeenten, zijn daarom steeds meer bezig met het monitoren van de impact van hun beleid. Dat geldt ook voor de Veilige Steden. In de praktijk kan dit lastig zijn. Als je bijvoorbeeld meet dat houdingen in je gemeente veranderen, is het moeilijk om erachter te komen waar dit door komt. Is dit het resultaat van het veiligheidsbeleid en de gekozen interventies? Is er sprake van een bredere landelijke trend? Of speelt er misschien iets heel anders?

Outcome van interventies meten

Het is makkelijker om de outcome van specifieke interventies te meten. Outcome zegt iets over de verandering onder inwoners zelf. Als gemeente kun je stimuleren dat interventies een voor- en nameting onder inwoners uitvoeren. Bespreek met uitvoeringsorganisaties wat de doelen zijn en hoe deze meetbaar gemaakt worden. Zorg dat uitvoeringsorganisaties hier vragenlijsten over uitzetten of op een andere manier gegevens ophalen. En vraag hen een of twee keer per jaar om hierover aan de gemeente te rapporteren. Dit geeft ook input om de kwaliteit van de interventie te verbeteren. Ook kan vooraf gezamenlijk gekozen worden voor interventies die bewezen effectief zijn. Of de gemeente kan bepaalde richtlijnen hanteren om tot een hoge effectiviteit te komen. Bijvoorbeeld door criteria op te stellen voor de deskundigheid van uitvoerders of door een gezamenlijk proces te starten om tot kwaliteitsverbetering van een aanpak te komen, door rekening te houden met werkzame elementen.

Monitoren en evalueren met partners

Monitoren werkt het beste in samenwerking met partners. Door gezamenlijk ervaringen uit te wisselen en data te duiden, ontstaat een vollediger beeld. Veranderingen in cijfers kunnen wijzen op verbetering, maar soms ook op toegenomen bewustzijn. Bespreek daarom altijd intern en met partners hoe je cijfers geïnterpreteert.

Gebruik maken van landelijke en lokale monitors

Zoals uitgelegd in stap 1, kunnen gemeenten van bestaande monitors gebruik maken om gegevens te verzamelen, of aanvullende onderzoeken laten uitvoeren. Deze onderzoeken kunnen ook gebruikt worden om trends te zien, of om inzicht te krijgen in de impact van het beleid.

Meldingen geven vooral inzicht in type incidenten en locaties, maar niet in de omvang van het probleem. Gebruik meldpuntdata daarom aanvullend, vooral om het meldproces te verbeteren op basis van ervaringen van melders.

Stap 6: Zorg voor borging

Om structureel en duurzaam beleid te voeren, is het belangrijk om het beleid te borgen. Voor duurzame borging is draagvlak bij het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad heel belangrijk. Het helpt als gemeenteraadsleden goed geïnformeerd worden. Dan zien zij beter waarom het beleid belangrijk en nodig is. Dit kun je bijvoorbeeld stimuleren door succesverhalen en resultaten te delen. Of door een brief aan de wethouders te sturen, een werkbezoek met een wethouder te organiseren of een gesprek te initiëren met de gemeenteraad of het college.

Ook lokale initiatieven, belangenorganisaties en uitvoerders kunnen een rol spelen om het onderwerp te agenderen en te borgen. Zij kunnen zichtbaar maken wat ze doen, maar ook aangeven wat er nog nodig is voor een effectief beleid.

Om het te borgen, kan aandacht voor de veiligheid van vrouwen, meiden en lhbtq+ personen een vast onderdeel worden van het veiligheidsbeleid of het inclusiebeleid. In het aanjagen van beleid is het zinvol hier apart budget voor op te nemen.

Bronnen

- Banyard, V., Edwards, K., Jones, L., & Mitchell, K. (2020). Poly-Strengths and Peer Violence Perpetration: What Strengths Can Add to Risk Factor Analyses. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(3), 735–746. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01197-y>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). (2022). Twee op de drie jonge vrouwen lastiggevallen op straat. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/05/twee-op-de-driejonge-vrouwen-lastiggevallen-op-sstraat>
- Cooney, C. C., Richards, E. C., & Dardis, C. M. (2023). Initial Test of a Model of Men's Sexual Harassment Perpetration: Examining Indirect Effects of Social Dominance Orientation through Social Norms and Gender Role Discrepancy Stress. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 32(10), 1469-1489 <https://doi.org/10.1080/10926771.2023.2174468>
- Humphrey, T., & Vaillancourt, T. (2020). Longitudinal Relations between Bullying Perpetration, Sexual Harassment, Homophobic Taunting, and Dating Violence: Evidence of Heterotypic Continuity. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(10), 1976–1986. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01307-w>
- Felten, H., Broekroelofs, R., Nechar, C., Boersma, A. & Does, S. (2025). *Wat werkt bij het verminderen van discriminatie (update 2025)*. Movisie. <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2026-01/Wat-Werkt-bij-het-verminderen-van-discriminatie-update-2025.pdf>
- Plan International Nederland. (2023). Seksuele intimidatie en geweld op straat. <https://www.planinternational.nl/uploaded/2023/02/Plan-International-Seksueleintimidatie-en-geweld-op-sstraat-Februari-2023.pd>
- Van Beek, R.J.J., Monshouwer, K., Schutten, F., den Hollander, R., van Laar, M. (2023). Het Grote Uitgaansonderzoek 2023. Trimbos Instituut.

Colofon

Auteur: Niels van Kleef

Met dank aan: Djoeke Ardon, Pleun van Grunsven

Eindredactie: Félice Leijs

Vormgeving: Ontwerpburo Suggestie & Illusie

© Movisie, kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Postbus 19129, 3501 DC Utrecht, 030 789 20 00, info@movisie.nl, www.movisie.nl

Deze publicatie is gefinancierd door het ministerie van OCW.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap